

De machteloze mens **(1^e leerdienst in een serie over Afgoderij)**

*Liturgie zondagmiddag 22 september 2013
te Hardinxveld-Giessendam:*

Belijdenis van afhankelijkheid
Vredegroet van God (Opb.1)
Psalm 146:3,4,8
Gebed
Lezen: Genesis 4
Psalm 91:8
Tekst: Zondag 34 HC vr/antw 94a+95
Psalm 139:11
Verkondiging
Lied 285
Geloofsbelijdenis
'De liefde van de Vader'
Dankgebed en voorbeden
Inzameling van de gaven
Gezang 163
Zegen van God (2 Kor.13)

Vanmorgen ging het hier in 'de bron' over de geweldige vrouw.
Vanmiddag wil ik beginnen met haar tegenhanger.
Niet de geweldige vrouw, maar de boze vrouw.

Misschien hebt u het ook gelezen, in het *ND* vorig weekend.
Er is een onderzoek gedaan naar het gedrag van de Nederlandse kiezer.
En de conclusie daarvan was:
Veel kiezers zijn niet zo zeer angstig, als wel boos.
En dat geldt met name vrouwen, in de leeftijd boven de vijftig.

Deze uitslag zorgde bij de onderzoeker voor hoofdbreken.
"Het is de babyboomgeneratie,
ze hebben alles, sociale zekerheid, goede voorzieningen
en toch zijn ze boos en bang."
Rara hoe kan dat?

Afgelopen woensdag reageerde een studente hierop.
 Zij kon deze boosheid bij oudere vrouwen wel plaatsen.
 Met een beetje pech tel je al op je 40^e economisch niet meer mee.
 Want mannen helpen uiteindelijk toch echt elkáár in het zadel.
 Als vrouw moet je het dan zoeken in schoonheid,
 probeer je wanhopig jong en aantrekkelijk te blijven.
 En met Rutte aan 't roer, volgt ook nog de ene bezuiniging op de andere.
 Wanneer er geen hoop is, zo schrijft deze studente,
 geen uitzicht op een beter perspectief,
 kun je weinig anders meer dan vechten tegen de eigen vergankelijkheid.
 En die strijd kun je alleen maar verliezen.
 Geen wonder dat je dan laaiend wordt, zo schrijft ze.

Kijk, en dát is dus zo oud als de wereld.
 Want deze boze, oudere *vrouw* vindt haar parallel in de boze *man* Kaïn,
 die het niet kan hebben dat hij minder in tel zou zijn dan zijn broer.
 Een boosheid, afgewisseld met angst, die zich vertaalt in actie
 om er toch koste wat kost wat van te maken:
 Kaïn, van huis en haard verjaagd, bouwt voor zichzelf een stad
 en noemt die naar zijn zoon,
 als stelt hij hiermee zijn eigen toekomst veilig.
 En enkele generaties verder staat Lamech op,
 die aan alle vergankelijkheid echt een broertje dood heeft:
 raak mij niet aan, want ik sla je direct in elkaar!

De boze, oudere *vrouw*?

De boze, máchteloze *mens*!

Die weinig anders lijkt te kunnen dan vechten tegen zijn vergankelijkheid.
 Ténzij... tenzij hij zijn machteloosheid gewoon maar eerlijk erkent,
 en, net als *Enos*, al zijn hoop vestigt op de HEER!

*

[2]

Nou, daarmee zitten we middenin het thema voor deze leerdienst.
De machteloze mens – dat is het onderwerp vanmiddag.
En dan niet zomaar, zo van: ach, laat ik het daar eens over hebben...
Nee, dit heeft alles te maken met wat we zopas lazen in Zondag 34 HC.
Als mijn heil mij lief is, moet ik alle afgoderij ontvluchten. (antw.94)
Afgoderij, daar hebben we het over,
de komende drie middagdiensten waarin ik voorga.

En daarmee sluit ik direct aan bij de leerdiensten van ds Holsappel,
die het een aantal weken lang heeft gehad over heiliging.
Zoals daar in Zondag 33 HC over gesproken wordt.
Het woord wordt daar niet genoemd,
maar dat is wel waar het in Zondag 33 over gaat.
Dat je leven echt moet veranderen, als je bij Christus hoort.
Ja, dat Christus dat met jouw leven wil doen.

En als we dan heel even terugkijken naar die Zondag 33,
dan wordt daar heiliging omschreven als:
afsterven van de oude mens, en opstaan van de nieuwe mens.
Nou, dat wordt uitgelegd als iets wat er in je hárt gebeurt:
oprecht verdriet, hartelijke vreugde...
en wat zich vervolgens in je alledaagse leven uitwerkt.

Bijvoorbeeld doordat je, antw.89, vanuit je verdriet over je zonden
die zonden hoe langer hoe meer zult haten *en ontvluchten*.
Daar zie ik zelf altijd Jozef voor me
die keer op keer hevig wordt verleid door de vrouw van zijn baas,
en die dan, als zij hem op zeker moment vastpakt, van:
en nu gá je met mij naar bed,
zijn jasje in haar handen achterlaat en naar buiten vlucht.
Weg! Want ik kán het niet, deze zonde, daarvoor houd ik teveel van God.

Nou, en dat 'ontvluchten', dat kom je dan ook weer tegen in antw.94.
 Als mijn heil mij lief is, moet ik alle afgoderij vermijden *en ontvluchten*.
 Ja? Je moet, Zondag 33, je zónden ontvluchten.
 Maar dan moet je dus beginnen met alle *afgoderij*.

Daar lezen en daar leven we vaak makkelijk overheen.
 Want afgoderij, daar hebben *wij* toch geen last van.
 Zeg maar gewoon wat ik niet mag doen, en wat wèl –
 daar kan ik tenminste wat mee...
 Maar daar denkt God zelf dus toch anders over!
 Het eerste gebod dat Hij ons voorhoudt, is:
 "Geen andere goden voor Mijn aangezicht!"
 Of, zoals Paulus dat later in de Bijbel letterlijk zegt:
 "Vlucht weg van de afgodendienst!" (1 Kor.10:16, Herziene St.V.)

Nou, dan kan het geen kwaad om daar eens wat langer bij stil te staan.
 En dat wil ik dan maar doen, in een drietal leerdiensten.
 Als ik ergens van wég moet vluchten,
 nog wel als mijn heil mij lief is,
 dan wil ik graag weten wát dat dan wel niet is,
 dan wil ik daar ook graag mijn eigen leven op aankijken,
 zoals we net zongen met Psalm 139:11:
 "Doorgrond mij, ken mijn hart, o Heer.
 Zijn mijn gedachten tot uw eer? (...)
 En doe mij toch met vaste schreden
 de weg van eeuwig heil betreden."

Afgoden, wij *zien* ze niet, maar ze *zijn* er kennelijk wel.
 En ze hebben ongemerkt de grootste invloed op ons leven.
 Zo sterk dat ze ons mijlenver weg houden bij het ware geluk.

*

[3]

Want dan kom ik weer terug op waar ik deze preek mee begon.

De boze, oudere vrouw niet alleen...

Nee, die boosheid is zo oud als de mensheid.

Boosheid is weliswaar een emotie die tot actie drijft,
maar uiteindelijk komt ze hier toch niet verder
dan een mens die zichzelf gigantisch overschreeuwt.

Lamech, hoor je zelf toch eens brallen!

Als je eenmaal uitgeraasd bent, wordt er niets meer van je vernomen.

Het vergaat je zoals de andere kinderen van Adam,
waarover je kunt lezen in Genesis 5 met een moedeloos makend refrein:
toen die-en-die zoveel jaar oud was, verwekte hij een kind...

na diens geboorte leefde hij nog een x aantal jaar...

daarna stierf hij – einde levensverhaal, wie is er dán aan de beurt?

Zie hier de eerste afgod

die ons weghoudt bij het leven:

afgod 'macht'.

En dat is dus ook echt de éérste afgod die zich aandient, pal na Genesis 3.

Of, wacht even, al *in* Genesis 3.

Als Adam en Eva de fatale fout hebben gemaakt

waardoor het kwaad in de wereld kwam,

dan is zo'n beetje het éérste kwaad wat God aankondigt

dat de vrouw haar man zal begeren

en hij over haar zal *heersen*.

Dat is geen opdracht, zoals het wel eens is uitgelegd.

Nee, dit is een regelrechte vloek.

Zoals de slang vervloekt wordt,

zo wordt ook... nee niet de vrouw vervloekt, maar wel haar leven,

doordat de man macht zal gaan uitoefenen over haar.

Nou, hier eerst maar even bij stilstaan.

Herkenbaar?

De vrouw wordt niet voor niets door God in het zonnetje gezet als de geweldige vrouw die ze kan zijn, in afhankelijkheid van Hem (denk weer aan de preek van vanmorgen, over Spreuken 31).

Want dat betekent dat ze dat wel nodig heeft.

We hebben niet een Spreuken 32 over de geweldige man.

Nee, die zorgt, zie Lamech, zèlf wel dat hij wordt gehoord, en gezien.

En de vrouw? Ja, die kan daar vaak niet tegenop,

en buigt dan maar gedwee het hoofd – om de lieve vrede.

Maar échte vrede geeft dit natuurlijk niet.

Niet tussen mensen, maar ook niet in je eigen hart.

Want vrede is maar niet dat er geen oorlog is.

Maar dat mensen gelukkig zijn, het oprecht goed hebben met elkaar.

Vrede is een levenssfeer waar je je hart aan ophaalt.

Vrede doet je weer iets proeven van het paradijs.

Het paradijs... o, wat was dat Adam en Eva nog lief.

Als iemand wist hoe goed het daar was, dan zij.

Zij zijn de enigen die er in hebben geleefd.

Wat zullen ze het gemist hebben!

Wat zullen ze intens het verschil hebben geproefd met hoe het nu is!

En niet hebben kúnnen wachten

tot het kwaad de wereld weer uit was, zoals God hen had beloofd.

Juist dat intense verlangen is hier de grote verleider.

Want als dat heil je lief is, vecht je als je niet oppast tegen alles wat hier niet mee rijmt.

Uit alle macht. Met alle middelen die je maar hebt.

Waarbij je je vertrouwen stelt op iets of iemand náást of zelfs ipv God.

Ziedaar de definitie van afgoderij.

Afgoderij, dat heeft altijd te maken met ons heil.

We verlangen dat het leven weer heel wordt, in volledige harmonie is.

Terecht dat antw.94 dat ook zo benoemt:

Als ons heil ons lief is... dáár gaat het hier om.

Als je heil je lief is, als je hunkert naar het paradijs, wat doe je dan?

Ga je dan heel hard aan de slag

om dat paradijs op eigen kracht terug te halen?

Maar dan hebben de afgoden je in hun greep!

Je ziet dat bij Eva.

Een vrouw dus die als geen ander wist hoe goed het was in het paradijs.

Genesis 4 vertelt dat ze een zoon krijgt, Kaïn.

Maar kijk eens hoe ze die zoon ziet:

“Met de hulp van de HEER heb ik het leven geschonken aan een man!”

Niet: een kind, of: een jongetje...

Nee, ‘een man’, iemand die het dus máken kan. Maken móet.

Al haar hoop richt ze op hem.

Dit is haar messias, degene die hun lot ten goede moet keren.

En Kaïn zal dat hebben gevoeld.

Het gewicht van hun verwachtingen zal zwaar op hem hebben gedrukt.

En hij doet zijn best, ook richting God.

Niet broer Abel maar hij brengt als eerste een offer aan God.

Die kan tevreden over hem zijn...

Maar dat is Hij dus niet!

En de boosheid daarover verradt wat er leeft in Kaïns hart.

Waarom werkt God niet mee, hij doet toch zijn best?

Omdat het heil niet óns project is maar dat van Hém.

Wij mensen zijn middenin een moeras beland, door eigen toedoen.

Zouden wij onszelf daar dan ooit uit kunnen halen?

Ziet u: het verlánge n is wel goed, dat heeft God zelf in ons gelegd.
Het verlangen naar het verloren paradijs.
Maar laten we, als ons heil ons lief is, wegvlu chten
bij alles wat er maar naar riekt
dat we dat heil zelf proberen binnen te halen.

Anders zakken we alleen maar dieper weg.
Dat zie je bij Kaïn gebeuren.
Kaïn wordt niet maar woedend,
nu God alleen oog heeft voor Abel en zijn offer.
Nee, zijn blik wordt ook donker, lezen we.
In de oorspronkelijke taal van de Bijbel staat er
dat Kaïns gezicht ingevallen wordt.
Hij kreeg ingevallen wangen.
Hij zag er steeds slechter uit.
De ergernis vrat hem op.

Ja, dát is wat een afgod doet.
Jij klampt je er uit alle macht aan vast,
maar *hij* maakt je langzaam maar zeker kapot.
'Als ons heil ons lief is...'- dat is geen loze kreet.
Het is echt helend wanneer je je hoop niet langer richt op jezelf.
Vlucht vé r weg van het idee
dat jij het leven kunt maken, moet maken.

Want anders raak je almaar verder van huis.
Kaïn krijgt het te horen van God:
"Nu jij het leven in eigen hand hebt genomen,
en je macht hebt laten gelden tegenover je broer, met de dood als gevolg,
nu zul je voortaan dolend en dwalend over de aarde gaan."
Dolend en dwalend, zonder ergens echt thuis te zijn.
Altijd die heimwee in je hart, zonder dat dat verlangen ooit wordt vervuld.

Nee, want er is er maar één die dat kan.
En dat is ook de les die Eva hier leert.
Haar messias bracht hen niet terug in het paradijs,
Kaïn bracht hen er alleen maar verder vandaan.
Maar God gaat gelukkig met hen door.
Niet in de lijn van Kaïn, waar Eva zoveel van had verwacht.
Nee, Hij geeft haar een ander kind in de plaats van Ábel.
Abel, zijn naam betekende: zuchtje wind...
Even blazen, en hij is weg.

Nu Set geboren wordt,
zegt Eva daarom niet meer '*ik heb* een man gebaard',
maar '*God heeft* me weer een kind geschonken'.
Niet '*ik heb*' maar '*God heeft*'.
Daar gaat de wissel om.
Ik raakte alles kwijt waar ik mijn vertrouwen op had gesteld,
maar *God* ging genadig met me door.

Wat nog duidelijker blijkt in het vervolg.
Want deze Set kent zijn plaats.
Hij hoeft gelukkig geen messias meer te zijn.
En zijn zoon noemt hij daarom in alle eerlijkheid Enos,
wat zoiets betekent als: machteloze mens.

Hoe moeilijk is het voor óns om dat te accepteren?
Dat je het leven absoluut niet in eigen hand hebt.
Dat je van jezelf door en door kwetsbaar bent, een zuchtje wind.
Doodsbang kun je er van worden – ik spreek uit ervaring.
Maar als je heil je lief is, vlucht er niet langer voor weg.
Vlucht liever weg voor de afgoderij.
In dit geval afgod '*macht*': dat je dat unheimische gevoel in je verdooft
door zelf een heleboel te dóen.

Enos wijst ons de weg.

De machteloze mens begint al zijn hoop te vestigen op de HEER.

In die tijd begon men de naam van de HEER aan te roepen.

En precies dat is de uitweg uit het moeras.

Dat je het volledig verwacht van God wiens naam het is: Ik zal er zijn!

Wát er ook gebeurt.

Waar je leven zich ook bevindt.

Hoe uitzichtloos het ook allemaal lijkt.

Immers, God zegt, zo zongen we zopas:

Roept hij Mij aan, Ik antwoord hem,

Ik zal zijn helper wezen.

Is hij beangst, Ik hoor zijn stem,

dus hoeft hij niet te vrezen.

(Ps.91:8 ber.)

*

[4]

Maar hoe zit het nu?

Met alleen bidden kom je er toch niet?

En met macht op zich is toch niets mis?

Mensen *krijgen* toch ook macht van God?

Macht, ja om wat van het leven te maken.

Om deze wereld van God te bewaren, en te bewerken.

Ja, dat klopt.

Dat lees je trouwens ook in Genesis 4.

Als Kain woedend wordt,

spreekt de HEER hem aan op zijn verantwoordelijkheid.

Hij waarschuwt hem voor de zonde die op de loer ligt,

“begerig om jou in haar greep te krijgen;

maar jij moet sterker zijn dan zij.”

Wij mensen moeten dus wel degelijk sterk zijn, en heersen.

Alleen de vraag is: hoe?

Wij moeten heersen over... de zonde.

En wat is dat dan, zonde?

Dat is ten diepste alles wat je doet zonder God.

Daar ging het immers fout in het paradijs?

Wij mensen probeerden 'als God' te zijn

door ons lot in eigen handen te nemen.

Héersen over de zonde is dus

dat je je lot *niet* meer in eigen handen neemt.

Heersen is in feite niets anders dan dienen.

Alle dingen die je doet, doen in afhankelijkheid van God.

In alle gezag dat je hebt, je láten gezeggen door Hem.

Een mooi voorbeeld daarvan is het 5e gebod.

Daarin gaat het over mensen die gezag hebben.

Bijvoorbeeld ouders over hun kinderen.

Eer je vader en je moeder!

Hé, maar je moet toch alleen Gód eren?

Ja, dat klopt, legt de catechismus uit in Zondag 39.

Want waaraan moet je je bij je ouders onderwerpen?

"Aan hun goede onderwijzing en tucht", staat er dan.

En waarom? "Omdat God ons door hun hand wil regeren".

Ja? Dus het gaat nog steeds om God,

en dat je je door Hem laat gezeggen.

Maar Hij schakelt je ouders daar bij in.

Dus die mogen hun macht alleen gebruiken

om je te laten zien hoe goed God is, en hoe goed de weg die Hij wijst.

En zo geldt dat ook bij andere gezagsdragers.

Ambtsdragers in de kerk bijvoorbeeld.

Wat een verleiding om op de macht te gaan zitten.
Op de een of andere manier af te willen dwingen
dat iedereen zich gedraagt zoals het behoort,
of dat iedereen hetzelfde vindt als jij,
omdat jouw standpunt het enige goede is...
Dan wordt dat standpunt je afgod.
Alsof je heil daarvan afhangt!

Mensen hebben macht, en daar is niets mis mee.
De beslissende vraag is wel: hoe gaan ze ermee om?
Dat geldt ook bij gezagsdragers in de samenleving.

Deze week vertelde een Rotterdamse motoragent een schokkend verhaal.
Een kind was levensgevaarlijk gewond geraakt bij een ongeluk.
Het medisch noodteam, dat ook ter plaatse was,
was bang dat het kind na haar bevrijding meteen zou overlijden.
Aangezien de motoragent ter plaatse was
en er zo gigantisch veel file stond dat de wegen ervoor verstopt waren,
kreeg hij opdracht om met spoed de familie op te halen.

Toen hij de familie even later in hun auto
veilig langs de file probeerde te loodsen,
kregen zij een ware stortvloed van verwensingen over zich heen:
"Waarom deed de agent niks aan de file?
En waarom mocht deze auto zomaar door?
Was zeker zijn eigen familie?"
Eenmaal aangekomen op de plaats van het ongeluk
volgde een hartverscheurend tafereel.
Er werd door de vader en moeder afscheid genomen van hun kind.
Deze was nog goed aanspreekbaar,
maar ze wisten dat het na bevrijding afgelopen was.
Het slachtoffer overleed korte tijd na aankomst in het ziekenhuis.

Deze agent gebruikte dus zijn macht.
Maar op een hele goede manier.
Alleen wisten al die automobilisten in de file dat natuurlijk niet.
En dan komt het aan op vertrouwen.
Geen idee waarom die auto er langs mag, maar het zal vast goed zijn.

Kijk, en trek dat nou ook eens door naar God.
Zó vertrouwen op Hém, en de dingen die Hij doet.
Ook de dingen die Hij doet in jouw leven.
Of waarvan je zou willen dat Hij ze deed...
Kun je het loslaten?
Je hebt het toch niet in de hand.
En God wel, ook al zie je het nog even niet.
Maar zijn Naam is HEER:
Ik ben die Ik ben èn Ik zal er zijn!

En trek dat van die agent ook eens door naar jezelf.
Zó omgaan met je eigen macht, waar je die ook maar hebt.
In je gezin, op je werk...
Dan is macht niet de onderdrukking van de ander.
Maar dan díen je die ander, doe je alles voor zijn heil.

Het ultieme voorbeeld daarvan is Jezus.
Jezus die niet als een Lamech zijn macht liet gelden:
"Zelfs wie mij maar een striem toebrenge, sla ik dood."
Maar die door zijn striemen juist ons genéést.
De echte messias identificeerde zich juist met de machteloze mens.
Zijn macht was de ultieme dienstbaarheid.

Zijn bloed spreekt daarom ook krachtiger dan dat van Abel.
Het bloed van Abel roept om de vloek.
Het bloed van Jezus dróeg die vloek.

Genezend, voor wie kapot ging aan andermans machtsmisbruik.
En wie zich daar zelf schuldig aan heeft gemaakt.

Er is hoop, juist voor de machteloze mens.

Geef je over, als je heil je lief is.

Laat je redden, in de Naam van je Heer!

Amen.

Hardinxveld-Giessendam, Jan Meijer
21 september 2013